

Бр. 20/49

СЦИ-А

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 13. ЈАНУАРА 1890.

ГОД. XV.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 1.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 49, а на страну 60 новч. месечно. —

НАШЕ ДРАМСКО ПРВЕНЧЕ.

I.

У својим „Допунама и исправкама за грађу за историју српског позоришта“ вели *Јован Ђорђевић*^{*)}, „о драматском првенству, а уједно и мезимчету Стефановићевом“, о „Цару Урошу“ још и ово:

„О овом делу зна се толико да је 1826. у Новом Саду представљано и да је 1840. у Будиму штампано трошком Константина Каулиција, новосадског књижара, под насловом „Смрт Уроша Петаго, последњег цара србскога. Ужасно-жалосна игра у петъ дѣйствія. Г. С. Стефановича“. Ово је дело прештампано у Београду 1864. Ђорђе Стјић под истим насловом. Тако је дакле једно исто дело, о ком је спомен у бр. 51. и 60. ланског и 2 бр. овогодишњег „Позоришта“.^{**)} Оба издања, а особито оно прво, нуна су погрешака, којих тешко да је било у рукопису даровитог Стефановића. Ја сам то дело читao 1842. године, и како ми се онда као детету дошло, остало ми је још дан да нас у души. Једном разговарајући се 1850. год. у Сомбору са покојним Јованом Рајићем, тадашњим секретаром у велико-жупанској канцеларији, дође реч и на Стефановићевог „Цар Уроша“, и тад ми рече Рајић, да су на томе делу још као ђаци радили: он, Стефановић и Лазар Лазаревић,

али да је највећи и најбољи део од Стефановића. Рече ми даље, да су њи тројица били вршилаци и добри другови, и Стефановић да је умро врло млад, тек што је навршио двадесету годину живота. На моје питање, какав беше тај Стефановић, рече ми Рајић за себе и за Лазаревића: „Нас двојица нисмо били вредни да му одрешимо ни „ремен сапогу његових.“ То ми беше доста, јер сам познавао оба људи а особито Рајића. Обојица беху људи ванредно даровити. „Цар Урош“ Стефановићев много би био и сад за младића од 18—19 година а камо ли пре педесет година. Из китњастих фраза севне сваки час искра генија: сцене, као што је она између Уроша, Јелисавете и Теофила, сцена саборска а особито сцене манастирске у трећем чину, служиле би на част и где-којем старијем писцу. — Овај је комад стекао и своју читалачку публику, јер је дочекао и друго издање, а био је и омиљен комад у реперторију многих дилетанских дружина. Из ове је епохе и „Владимир и Косара“ од Л. Лазаревића. „Цар Урош“ је посао генијалног гимназисте а „Владимир и Косара“ је посао даровитог правника. И један и други је погодио праву жицу већ својим првим покушајем; а да шта би било, да је Стефановић био

^{*)} Види „Позориште“ за год. 1874. бр. 30. и 31.

^{**)} У бр. 51. од године 1873. стоји међу осталим ово: „1826. год. давали су позоришне представе у Новом Саду ђаци из нормалних школа и гимназије у гостионини „под фазаном“. О тим представама читамо у првој свесци „Српског Летописа“ за год. 1826. на страни 152. ову белешку: „..... друга је трагедија под именом „Цар Урош“, коју су старији Гимназисте заједно са Г. Стефаном Стефановићем, сачинитељем ове драме и више реченим Г. Николићем (Атанасијом) на велико публикума задовољсто представили. И једно и друго трипут је повторавано и свака је театар тако пун био, да више јудетна у себе смјестити није могао. А то је јавно доказатељство, да су артиљери и сочинијем и представљајем задовољни били.“

дужега века, и да се Лазаревић није већ код овога првог покушаја зауставио. У оба ова дела, покрај свију флоскула из латинске и немачке литературе, веје кроз и кроз чисто народни дук. Види се, да су обојица не само брижљиво превртала Радићеву историју, него да им је и језик и дух наших народних песама тако рећи у крв прешао! Језик им је особито леп, сладак и чист, како у оно доба осим Вука можда нико други није писао. „Владимира и Косару“ издао је Јосиф Миловук 1820. год. Писац није се потписао на књизи, и да би се већма траг заметнуо, стоји име његово остраг међу претплатницима: „Лазар Лазаревић, јурат“. „Владимир и Косара“ стоји, што се драматске архитектонике тиче, изнад „Цара Уроша“ За то га је лакше и за представу употребити, без многога брисања и дотеривања. „Цар Урош“ је монстrozне величине, шити се и где могао представљати, док бар половина није била избрисана. Г. А. Хаџић добро ће учинити, ако преради „Владимира и Косару“, као што је обећао. И сам се од дужег времена каним, да прерадим „Цар Урош“, али — да призnam и стину — бојим се, да комад у преради од своје свежине не изгуби. Скоро би најбоље било, да се оба ова комада двојако прераде: башка за књижевности, где да се оригинал само од неких архаизама и оче-

видних погрешака очисти, и башка за позорницу, где би драматургу руке са свим одрешење биле.“

Толико Јован Ђорђевић, и ја сам хотимице исписао све, што је у „Позоришту“, јер то је у исти мах и једини извештај о нашем драмском првенчету, о „Цар Урошу“, а уједно и једини о писцу, о самом Стевану Стевановићу.

Стевановићевих вршњака нема више; последњи, који се с њиме дружио, Атанасије Николић, умро је 1882. Али он је умро још године 1874. прочитати Ђорђевићев извештај у „Позоришту“ и могао је у њему наићи на ове речи: „Али што је најглавније, у ову епоху (1813—1837.) спадају и дилетантске представе у Новом Саду г. 1826. и 1827., о којима је спомен у бр. 51. и 53. „Позоришта“ (за год. 1873.), а онај, ко је ове представе завео и руководио, г. Атанасије Николић, заслужни ветеран на пољу народне књижевности, још је у животу и у спази. „Српска Матица“ без сумње ће га по свом закључку умолити; али нека је овде јавно пред народом умољен, да нам саопшти што више од својих позоришних усномесна, са којима је он једини најбогатији у Србију, јер његова позоришна радња обухвата већ близу педесет година и протеже се кроз другу, трећу и четврту епоху, од године 1826. до данас . . .“

(Наставиће се.)

ЛИСТИЈИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Срп. нар. позоришна дружина) завршила је ли-
цем на св. Јована представе своје у Сентомашу,
дошла је амо у Н. Сад 9. јануара о. г., где ће
почети низ представа данас у суботу 13. (25.)
јануара о. г. Дружина је и у Сентомашу била
лоше среће: имала је тамо дефицит до 300
фр. а. вр. Вођени су преговори са Ст. Бечејем,
камо је ваљало дружини отићи на једно два-
наест представа, и то пре Новога Сада, али се
није могло доћи до повољног успеха. И тако ће

наша дружина у име божје да отиочне свој рад овде, где прилике, истина, нису баш најновољније по позориште, ал' се надамо од родољубиве свести наших новосађана, да ће и сада, као и до сада увек, пригрлити наше позориште, то мезимче међу најшим просветним заводима, па тако лепо и на делу показати, да им је то „мезимче“ и „љубимче“.

(Ред позоришних представа.) У суботу 13. (25.)
јануара први шут: „Монтроуз“. Драма у 5 чи-
нија, написао X. Јаубе, превео Ј. Е. Томић.

У уторак 16. (28.) јануара први шут: „**Златан паук**“. Шаљива игра у 4 чина, написао Ф. Шентан, превео Јован Максимовић.

У четвртак 18. (30.) јануара: „**Фабрицијусова ћерна**“. Позоришна игра у три чина, написао А. Вилбрандт, превео Ј. Гргић.

У суботу 20. јануара (1. фебруара) први шут: „**Штомфајеви**“. Позоришна игра у 3 чина, написао Г. Чики, превео Милан А. Јовановић.

У недељу 21. јануара (2. фебруара): „**Распинућа**“. Чаробна позоришна игра у 5 чинова, с певањем, написао Ф. Рајмунд, превео М. И. Стојановић, музика од К. Крајцера. (*Представа за народ с обављеним цепама*).

У уторак 23. јануара (4. фебруара) по други шут: „**Мехурићи**“. Шаљива игра у 3 чина, написао Г. Чики, превео Милан А. Јовановић.

У четвртак 25. јануара (6. фебруара) први шут: „**Курјан и јагње**“. Шаљива игра у 4 чина, написао Ф. Шентан, превео Јован Максимовић.

У суботу 27. јануара (8. фебруара) први шут: „**Лионски улан**“. Драма у 5 чинова и 8 слика, написали, Моро, Сирден и Делакур, с француског превео М. И. Стојановић.

У недељу 28. јануара (9. фебруара): „**Смрт Стевана Дечансног**“. Трагедија у 5 чинова, написао Ј. С. Поповић. (*Представа за народ с обављеним цепама*.)

У уторак 30. јануара (11. фебруара): „**Зидар ње Раваниће**“. Мелодрам у 3 чина, с певањем, од А. Николића, музика од Шлезингера. (*Представа за децу с обављеним цепама*.)

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(**Федра**.) Расиновим звучним стиховима не могу дати правог живота ни најврснији наши глумци. Ако то вреди и за најврсније, можемо себи лако представити, какав је тек ансамбл био, а да никога не спомињемо именом. Ми то не замерамо толико силама, које или нису приучене, да се крећу на високу Парнасу, или су тек од нужде обуке старокласично одело.

Овај се недостатак онажа не само у класичној драми и трагедији, већ и у салонској и грци, као и у шали и пучкој глуми. Наравно, да глумци нису и јунаци и кавалери и шаљивчине и сељаци уједно. Али нас највећма баца у бригу то, што не видимо за будућност нужног подмлата, који се не ствара за годину или две, па се озбиљно морамо питати, не би ли постао сав завод илузорним, да која сила отпадне? Свакако је вредно, да то уважи и управа, хоће ли, да сачува завод, коме је троврен задатак: да унапређује књигу и језик, да негује праву уметност, и да шири у народу добар укус — и да нам буде жива слика, фотографија људских мана и врлина. Ако позориште не врши

тих задатака, постаје пародијом; без уметничког правца, губи и право на екзистенцију.

У горњим недостатцима има се потражити и разлог немарности наше публике. Дајте дан на дан најбоље комаде, публика ће слабо позити позориште — а за што? За то, јер се не може задовољити а камо ли усхитити онаквом уметничком интерпретацијом, како је виђамо у нас. То није укор за наше глумце, већ је оправдан кажипут, да сваки остане при својој струци, па ће тада бити и већег успеха. Ово нијеписано у иркос коме, али је живи апел публике коме морамо и сменити бити тумачи, апел управи.

У реченом састоји се и сва критика наше „**Федре**“: у појединим моментима приличан полет и точи жар, у другима жалосна празнина и неприродно ирнављање. Ово последње вреди особито за саму Федру, гђицу Собјескову, која кад није могла на старогрчком оделу ниншта „по свом укусу поправити“, гледала је, да то накнади нешто леним певањем (у ком се особито одликује онај стакато у 2. и 4. чину), нешто виком, која је имала да означи потресне моменте. То су старе мане ове иначе талентоване глумице, што их је донела из туђине. Она треба да се тога отресе, да покуша једном глумити природно, без патоса, без оног екстрема, који почине са шантажем а свршава викањем без манира, који нису трагични и истинити већ комедијашки. Било би то вредно сваке жртве, а треба томе само добре и озбиљне воље.

У Загребу

М. Г—ј.

КЊИЖЕВНОСТ.

(**Еркман и Шатријан — Завађена браћа**) Дуго се свет дивио леној слози тех француских писаца из Елесаса. Годинама радили су заједно, пишући романе и драме, са којих су постали чувени и славни у целом изображеном свету. Најпознатији су од романа њихових: „Деда Мини“ и „Пријатељ Фриц“. Од драма најбоље им је успела на позорници глума им: „Ранџављеви“ (Завађена браћа), позната и нашем позоришном свету. Шатријан је обично замишљао мисао, а Еркман је изводио. Често би обојица израдили исти део, па која би им се израда боља чинила, ту би изабрали и штампали. Аљ пре неког времена пукao је гром у слогу им, а узрок је тој невољи и неслози клети новац. Еркман се стао тужити, да не добија што му припада од позоришних тантијема. Тако дође и до свађе. Тад излише један на другога пуну вређу погрда у новинама. Шатријан је шта више пребацио Еркману, да је рђав родољуб, јер је за време француско-пруског рата оставио француску војску и прибегао к Немцима. Препирка им свршиће се на суду.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

1. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕПЛАТИ 1.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 13. ЈАНУАРА 1889.

Први пут:

МОНТРОЗ.

ДРАМА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО Х. ЛАУБЕ, ПРЕВЕО Ј. Е. ТОМИЋ. РЕДИТЕЉ: МИЉКОВИЋ.

ОСОБЕ:

Цемс Грехем, маркиз монтроски	Миљковић.
Цемс, његов синчић	С. Миљковићева.
Олијвер Кромвел	Лукић.
Лукас Мулграв.	Стојчевић.
Маргарета, кћи му	Д. Ружићка.
Оливија, кћи јој	С. Бакаловићка.
Тома Естн	Делини.
Едвард Хемилтн	Димитријевић.
Хенри Френдорф, лорд	Марковић.
Ерчибалд Џонсти	Васиљевић.
Стрехен, пуковник	Наастасић.
Адан Робин.	Бакаловић.
Уајт Вит, поручик	Живковић.
Грим, наредник	Стефановић.
Адријан, слуга код Маргарете	Илић.

Лордови. Народ. Војници. Поротници. Догађа се априла 1650. године у Шкотској.

У уторак 16. јануара први пут: „ЗЛАТАН ПАУК“. Шаљива игра у 3 чина, написао Ф. Шентан, превео Јован Максимовић.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 пре и од 3—5 са хати после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СБРШЕТАК У 10 САХАТА.

Z. N. St. G.